

Warszawa, dnia 30 lipca 2014 r.

**Opinia do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy
o kosztach sądowych w sprawach cywilnych**

(druk nr 698)

I. Cel i przedmiot ustawy

Opiniowana ustawa wprowadza zmiany procedury cywilnej w zakresie: realizacji zasady jawności postępowania w zakresie dostępu do akt sprawy, treści protokołu pisemnego (tzw. protokołu skróconego), organu procesowego decydującego o sporządzeniu transkrypcji protokołu, formy ugody sądowej, zasad sporządzania (wygłaszania) uzasadnienia wyroków wydawanych w pierwszej i drugiej instancji, przebiegu postępowania przed sądem apelacyjnym.

Zmiany wprowadzone do art. 9 i art. 525 k.p.c. dotyczą zakresu i formy udostępniania akt sprawy zgromadzonych w toku postępowania sądowego. Ustawa przyznaje stronom i uczestnikom postępowania prawo do otrzymywania zapisu obrazu i dźwięku. Jeżeli sprzeciwia się temu ważny interes publiczny lub prywatny albo posiedzenie odbyło się przy drzwiach zamkniętych z akt sprawy wydaje się jedynie zapis dźwięku. W nawiązaniu do tej zmiany doprecyzowano zasady pobierania opłat kancelaryjnych z tytułu złożenia wniosku o wydanie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku (zmiana art. 77 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych). Strony i uczestnicy postępowania będą mieli również prawo do otrzymywania treści protokołów i pism w postaci elektronicznej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

Ustawa nowelizuje art. 158 k.p.c. w zakresie treści protokołu pisemnego sporządzanego wraz z zapisem elektronicznym (tzw. protokołu skróconego) oraz organu procesowego decydującego o sporządzeniu transkrypcji części protokołu. Zmiany dopuszczają zamieszczanie w protokole skróconym wniosków i twierdzeń stron (zamiast nich możliwe

będzie powołanie się na pisma przygotowawcze), wyników postępowania dowodowego oraz innych okoliczności istotnych dla przebiegu posiedzenia. Druga z istotnych zmian wprowadzona do art. 158 k.p.c. przewiduje przekazanie przewodniczącemu prawa zarządzania transkrypcji części protokołu sporządzonego za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk. Obecnie transkrypcję części protokołu zarządza prezes sądu na wniosek przewodniczącego. W ocenie autorów niniejszego przedłożenia, powyższe zmiany przyczynią się do ułatwienia i przyspieszenia pracy zarówno sędziom, stronom postępowania jak i pełnomocnikom procesowym.

Ustawa wprowadza zmiany pozwalające na zamieszczanie osnowy ugody sądowej nie tylko w protokole, ale także w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu. Pod treścią ugody powinny znaleźć się podpisy stron, a niemożność jej podpisania sąd będzie stwierdzał w protokole. Przedstawione rozwiązanie ma być stosowane niezależnie od formy protokołu tj. czy jest to protokół elektroniczny czy tradycyjny protokół pisemny. Możliwość sporządzenia odrębnego dokumentu dotyczyć będzie zarówno ugody sądowej zawartej podczas postępowania pojednawczego, w trakcie rozprawy, jak i w postępowaniu przed sądem polubownym (zmiany w art. 185 § 3, art. 223 § 1 i art. 1196 § 1 k.p.c.).

Ustawa wprowadza nową instytucję wygłoszenia uzasadnienia (zmiany w art. 324 § 1 i 2, art. 326 § 3, art. 328, art. 329, art. 331 k.p.c.). Wygłoszenie uzasadnienia nie ma charakteru obligatoryjnego i będzie dopuszczalne tylko wtedy, gdy przebieg posiedzenia jest utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk. Ustne uzasadnienie ma odpowiadać wymogom przewidzianym dla uzasadnienia pisemnego tj. powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności) oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Zgodnie ze zmianą wprowadzoną w art. 328 § 1¹ k.p.c., ustne uzasadnienie wygłasza się bezpośrednio po ogłoszeniu sentencji wyroku i utrwała za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk. W razie wygłoszenia uzasadnienia odrębnie nie podaje się zasadniczych powodów rozstrzygnięcia. Stronie występującej z wnioskiem o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, które zostało wygłoszone na posiedzeniu, doręcza się wyrok wraz z transkrypcją uzasadnienia. Doręczenie wyroku z transkrypcją uzasadnienia powoduje takie same skutki prawne jak doręczenie wyroku

z uzasadnieniem. Identyczny sposób sporządzania i doręczania uzasadnienia przewidziano w postępowaniu apelacyjnym (odpowiednie zmiany w zakresie art. 387§ 2 k.p.c.).

W celu skrócenia i uproszczenia postępowania apelacyjnego wprowadzono możliwość zrezygnowania z przedstawiania przez sędziego sprawozdania dotyczącego stanu rozpatrywanej sprawy, w tym zarzutów i wniosków apelacyjnych. Odstąpienie od sprawozdania będzie możliwe, jeżeli strony wyrażą na to zgodę lub w razie ich niestawiennictwa na rozprawie (art. 377 k.p.c.).

Kolejne zmiany odnoszą się do zasad sporządzania uzasadnienia wyroku wydanego przez sąd drugiej instancji. W obowiązującym stanie prawnym sąd drugiej instancji z urzędu uzasadnia wydany wyrok. Wyjątek dotyczy sytuacji gdy apelację oddalono, wówczas wyrok podlega uzasadnieniu tylko na żądanie strony. Nowelizacja przewiduje również sporządzenie na wniosek strony (a nie z urzędu) uzasadnień do wyroków zmieniających zaskarżony wyrok (art. 387 § 1 i 2 k.p.c.). Nowela przewiduje także możliwość sporządzenia uproszczonego uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji. Sporządzenie uproszczonego uzasadnienia zawierającego jedynie uzasadnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa możliwe będzie tylko wtedy, gdy sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego ani nie zmienił ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji, a w apelacji nie zgłoszono zarzutów dotyczących tych ustaleń (dodany art. 387 § 2¹ k.p.c.). Obecnie możliwość sporządzania uzasadnienia uproszczonego istnieje wyłącznie w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym. Ustawa ma wejść w życie po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia.

II. Przebieg prac legislacyjnych

Ustawa została uchwalona w oparciu o projekt poselski (druk sejmowy nr 2131), który proponował wprowadzenie przepisów dotyczących: udostępniania za pośrednictwem systemu teleinformatycznego dokumentów zawartych w aktach sprawy w postępowaniu procesowym i nieprocesowym, wydawania stronom i uczestnikom postępowania zapisu obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego, treści tzw. protokołu skróconego, organu procesowego decydującego o sporządzeniu transkrypcji oraz jej zakresu, formy ugody sądowej, ustnej formy uzasadnienia wyroku (tzw. uzasadnienia wygłoszonego), dopuszczalności rezygnacji z przedstawiania sprawozdania podczas rozprawy apelacyjnej, sporządzania przez sąd odwoławczy uzasadnienia wyroku zmieniającego zaskarżony wyrok tylko na wniosek strony

oraz możliwości sporządzania przez sąd odwoławczy tzw. uproszczonego uzasadnienia wyroku.

Pierwsze czytanie odbyło się w dniu 20 marca 2014 r. podczas 64. posiedzenia Sejmu. Projekt został przekazany do dalszych prac w Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach, która przyjęła sprawozdanie w dniu 9 lipca 2014 r., wnosząc o przyjęcie projektu z poprawkami (druk sejmowy nr 2593). Komisja, oprócz zmian o charakterze porządkującym, wprowadziła poprawki umożliwiające zamieszczanie treści ugody sądowej w odrębnym dokumencie zarówno w postępowaniu pojednawczym, jak i w postępowaniu przed sądem polubownym (projekt dotyczył wyłącznie ugody zawartej podczas rozprawy), określiła zasady pobierania opłat od wniosków o wydanie zapisów dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, uzupełniła również zasady sporządzania i doręczania wygłoszonych uzasadnień w postępowaniu apelacyjnym. Posłowie zrezygnowali ze zmian, które przewidywały sporządzanie transkrypcji nie tylko części ale również całości protokołu; pozostawiono również przepis, zgodnie z którym transkrypcja stanowi załącznik do protokołu.

Podczas drugiego czytania projektu ustawy na 72. posiedzeniu Sejmu w dniu 24 lipca 2014 r. zgłoszono 6 poprawek. Poprawki te zasadniczo porządkują terminologię kodeksu postępowania cywilnego. Zwroty „żądanie sporządzenia uzasadnienia”, „żądanie uzasadnienia wyroku”, „złożenie wniosku o sporządzenie uzasadnienia” oraz „złożenie wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem” używane zamiennie dla określenia czynności strony występującej do sądu z wnioskiem o uzasadnienie wyroku zastąpiono jednolicie pojęciem „zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem”. Jedna z poprawek zmieniła treść dodawanego art. 328 § 1¹ k.p.c. poprzez zobligowanie do odpowiedniego stosowania przepisów określających termin zgłoszenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem oraz skutków niedotrzymania tego terminu do uzasadnienia wygłoszonego na posiedzeniu, którego przebieg jest utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk.

III. Uwagi szczegółowe

1. Zgodnie ze zmianą wprowadzoną w art. 9 k.p.c. strony i uczestnicy postępowania będą mieli prawo otrzymania zapisu **obrazu i dźwięku** z posiedzenia jeżeli było ono rejestrowane za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk. W obowiązującym stanie

prawnym osobom tym udostępniany jest **wyłącznie zapis dźwięku**, a z realizacją tego uprawnienia skorelowany jest obowiązek sporządzenia zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku przez sąd oraz udostępniania zapisu dźwięku. Skonkretyzowaniu tego obowiązku służy akt wykonawczy wydany na podstawie upoważnienia zawartego w art. 158 § 5 k.p.c. Rozporządzenie to określa między innymi sposób sporządzania zapisów dźwięku albo obrazu i dźwięku, a także sposób udostępniania oraz przechowywania takich zapisów uwzględniając konieczność zapewnienia możliwości zapoznania się z tymi zapisami oraz **uzyskania z akt sprawy zapisu dźwięku**. Zgodnie z § 13 ust. 2 rozporządzenia, z akt sprawy wydaje się na informatycznym nośniku danych **wyłącznie zapis dźwięku i jego adnotacje**. Analiza przywołanych przepisów prowadzi do wniosku, iż po wejściu w życie niniejszej nowelizacji: po pierwsze - rozporządzenie wydane na podstawie art. 158 § 5 będzie sprzeczne z ustawą w zakresie, w jakim uprawnia do wydawania wyłącznie zapisu dźwięku, po drugie – nie będzie możliwe uregulowanie w akcie wykonawczym sposobu udostępniania obrazu, ze względu na brak odpowiedniego upoważnienia w ustawie. W zależności od intencji ustawodawcy konieczne jest wprowadzenie odpowiednich zmian. Poprawka przedstawiona poniżej uprawnia Ministra Sprawiedliwości do uregulowania w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 158 § 5 k.p.c. sposobu udostępniania zapisu obrazu i dźwięku z umożliwieniem wydania tego zapisu osobie uprawnionej.

Propozycja poprawki

w art. 1 w pkt 2 w lit. d średnik na końcu zastępuje się przecinkiem i dodaje się lit. e w brzmieniu:

„e) w § 5 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

- „4) konieczność zapewnienia możliwości zapoznania się z zapisem dźwięku albo obrazu i dźwięku oraz uzyskania z akt sprawy zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku.”;

2. W związku z wprowadzeniem instytucji ogłoszenia uzasadnienia, a w konsekwencji, dokonaniem zmian w zakresie przebiegu narady sędziów przed wydaniem wyroku (zmiany w zakresie art. 324 § 2 k.p.c) pojawia się wątpliwość w zakresie praktycznego aspektu zgłaszania i uzasadniania zdania odrębnego. Nowelizacja zobowiązuje sędziego, który w głosowaniu nad wyrokiem nie zgodził się z większością i zgłosił zdanie

odrębne do pisemnego uzasadnienia tego zdania przed wygłoszeniem uzasadnienia. Wygłoszenie uzasadnienia następuje po odczytaniu (wygłoszeniu) sentencji (zmieniony art. 326 § 3 k.p.c.), natomiast – co do zasady – ogłoszenie wyroku powinno nastąpić na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę. Odroczenie ogłoszenia wyroku może nastąpić tylko w sprawie zawilej (art. 326 § 1 k.p.c.). Wydaje się, iż taka regulacja znacznie utrudni zgłaszanie zdań odrębnych, w sytuacji gdy sąd podjął decyzję o wygłoszeniu uzasadnienia i nie odroczył ogłoszenia wyroku.

3. Należy zwrócić uwagę na trudności interpretacyjne związane z nowym brzmieniem art. 328 § 1 i 1¹ k.p.c. Przepisy te stanowią: „§ 1. *Uzasadnienie wyroku sporządza się pisemnie na wniosek strony o doręczenie wyroku z uzasadnieniem zgłoszony w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji, a w przypadku, o którym mowa w art. 327 § 2 od dnia doręczenia sentencji. Wniosek spóźniony sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym. Sąd sporządza uzasadnienie wyroku również wówczas, gdy wyrok został zaskarżony w ustawowym terminie oraz gdy wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, **chyba że uzasadnienie zostało wygłoszone**. Jeżeli sporządzono transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia, dołącza się ją do akt. § 1¹. Jeżeli przebieg posiedzenia jest utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, uzasadnienie może być wygłoszone po ogłoszeniu sentencji wyroku i utrwalone za pomocą tego urządzenia, o czym przewodniczący uprzedza przed wygłoszeniem uzasadnienia. W razie wygłoszenia uzasadnienia na posiedzeniu nie podaje się odrębnie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia. **Przepis § 1 zdanie pierwsze i drugie stosuje się odpowiednio**”. Taka redakcja przepisów może prowadzić do interpretacji nie do końca odpowiadającej intencji autorów ustawy, tj. że istnieje obowiązek sporządzenia pisemnego (zwykłego) uzasadnienia pomimo jego wcześniejszego wygłoszenia, jeżeli strona wystąpi z wnioskiem o doręczenie wyroku z uzasadnieniem.*

Prawidłowej wykładni tych przepisów nie służy również konieczność odpowiedniego zastosowania zdania pierwszego i drugiego z art. 328 § 1. Należy zauważyć, iż w kwestii odpowiedniego stosowania przepisów wypowiedział się Sąd Najwyższy, wskazując, iż odpowiednie stosowanie określonego przepisu oznacza, że niektóre jego postanowienia będzie można stosować bez żadnych modyfikacji, inne trzeba będzie odpowiednio modyfikować, a jeszcze innych w ogóle nie będzie można stosować. Skorzystanie z tej

formuły prowadzi do konieczności rozstrzygnięcia zakresu zastosowania przepisu, do którego następuje odesłanie przez organ stosujący prawo, co w tym przypadku jest utrudnione i może skutkować niejednolitością interpretacji.

Przyjmując, iż intencją ustawodawcy jest: 1) zwolnienie sędziego z obowiązku sporządzania pisemnego uzasadnienia w razie jego wcześniejszego wygłoszenia, 2) uznanie, że wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem będzie składany zarówno w celu otrzymania pisemnego uzasadnienia jak i transkrypcji uzasadnienia wcześniej wygłoszonego, 3) wprowadzenie jednakowego terminu na zgłoszenie wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem bez względu na to czy w oparciu o ten wniosek zostanie sporządzone pisemne uzasadnienie, czy transkrypcja uzasadnienia wygłoszonego, proponuje się wprowadzić następujące zmiany.

Propozycja poprawki

w art. 1 w pkt 7:

a) w lit. a, § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Pisemne uzasadnienie wyroku albo transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia sporządza się na wniosek strony o doręczenie wyroku z uzasadnieniem zgłoszony w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji albo ogłoszenia sentencji i wygłoszenia uzasadnienia, a w przypadku, o którym mowa w art. 327 § 2 – od dnia doręczenia sentencji. Wniosek spóźniony sąd odrzuca na posiedzeniu niejawnym. Sąd sporządzania pisemne uzasadnienie wyroku albo transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia również wówczas gdy wyrok został zaskarżony w ustawowym terminie oraz gdy wniesiono skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Jeżeli sporządzono transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia, dołącza się ją do akt.”,

b) w lit. b, w § 1¹ skreśla się zdanie ostatnie;

4. Nowelizacja nie daje odpowiedzi na pytanie, czy transkrypcja uzasadnienia wygłoszonego będzie podpisywana. W razie pozytywnej odpowiedzi na to pytanie, konieczne jest wskazanie, jakie zasady będą obowiązywały przy podpisywaniu transkrypcji uzasadnienia w zależności od składu orzekającego w sprawie, w szczególności czy będzie tu miał zastosowanie art. 330 k.p.c. Biorąc pod uwagę treść art. 331 § 2, zgodnie z którym

doręczenie wyroku z transkrypcją uzasadnienia jest równoznaczne z doręczeniem wyroku z uzasadnieniem, zasadne wydaje się zastosowanie reguł dotyczących sporządzania uzasadnień również do sporządzania transkrypcji uzasadnień wygłoszonych. Jeżeli intencją ustawodawcy jest zastosowanie regulacji dotyczącej podpisywania pisemnych uzasadnień również do transkrypcji uzasadnień wygłoszonych, proponuje się przyjęcie odpowiedniej modyfikacji. Poprawka wskazuje jeden ze sposobów uregulowania tej kwestii.

Propozycja poprawki

w art. 1 po pkt 8 dodaje się pkt 8a w brzmieniu:

„8a) w art. 330 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do podpisywania transkrypcji wygłoszonego uzasadnienia.”;

5. Ustawa nowelizując art. 77 ust. 1 pkt 5 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przesądza o odpłatności z tytułu wydania osobom uprawnionym zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku. Nie jest jednak jasne, w jakiej wysokości będzie pobierana ta opłata, gdyż sposób jej obliczania nie uwzględnia specyficznej formy, w jakiej zgromadzone są dane podlegające udostępnieniu. Przepis po nowelizacji będzie miał następujące brzmienie: *„Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt (...) zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia pobiera się w kwocie 6 złotych za każdą rozpoczętą stronicę wydanego dokumentu.”* W celu usunięcia tej niejasności proponuje się następującą poprawkę.

Propozycja poprawki

art. 2 otrzymuje brzmienie:

„Art. 2. W ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. 2010 r. Nr 90, poz. 594, z późn. zm.) w art. 77 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia pobiera się wysokości 6 złotych za zapis.”.

Renata Bronowska

Główny legislator